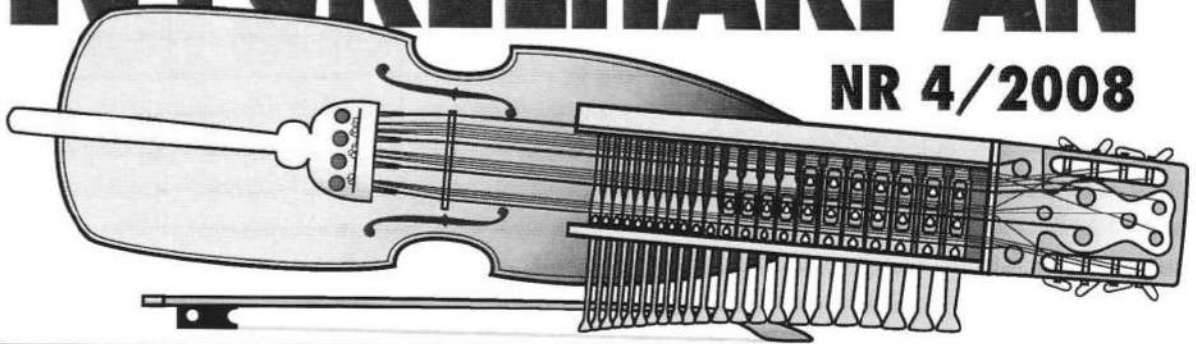

NYCKELHARPAN

NR 4/2008

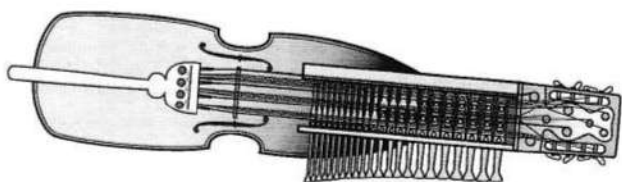
FÖRENINGEN NYCKELHARPANS MEDLEMSTIDNING

SPELTRÄFFEN MED INSTRUMENTVÅRD

TVÅ VALSER - DEN ENA EFTER SMULTRONGÄRDS-IDA

RAPPORT FRÅN SOLLENTUNASTÄMMAN M.M.

NYCKELHARPAN NR 4/08

Årgång 23.

Medlemstidning för Föreningen Nyckelharpan.

Utkommer med 4 nr per år. ISSN 1401-2936

Adress: Föreningen Nyckelharpan, c/o Möllerman
Riddarstigen 17A, 183 30 Täby.

Ansvarig utgivare: Sture Möllerman.

Redaktion: Sture & Marianne Möllerman.

Artiklar och bilder ur Nyckelharpan får ej kopieras för
publicering utan medgivande från redaktionen.

Material till nästa nummer skall vara på redaktionen
senast 10 januari.

MEDLEMSSKAP

Årligt medlemskap i Föreningen Nyckelharpan erhål-
les mot inbetalning av 160 kr på föreningens plusgiro
nr 491 82 94-2.

FÖRENINGEN NYCKELHARPANS STYRELSE

	Telefon
Ordförande Sture Möllerman	08-768 13 66
Kassör Anders Hägg	08-581 660 71
Sekreterare Monica Hedelius	08-754 24 57
Ledamot Kerstin Käverud	070-399 92 98
Ledamot Kerstin Svanström	08-35 22 00
Ledamot Bo Nilsson	08-716 96 96
Ledamot Paul Westman	08-649 22 09

Adressändringar skickas till
Anders Hägg, Örtugsvägen 16, 196 32 Kungsängen

Föreningen Nyckelharpan org. nr 802011-4289

Titta gärna på föreningens hemsida!
www.nyckelharpan.org

OMSLAGSBILDEN

Tomten övar nyckelharpspel och utökar sin låtrepertoar
inför den kommande julhelgen.

Foto Sture Möllerman

INNEHÅLL

i detta nummer

Bror Hjorthföreningens stipendiat	sid. 2
Fingal – låtar från Uppland och Dalarna	sid. 3
Spelträff med instrumentvård	sid. 4-5
Vals efter Smultrongårds-Ida	sid. 6
Eric Sahlström Institutet	sid. 7
Sollentunastämman	sid. 7
Vals. Hem från Delsbo	sid. 8

Kurs i Tobo

Till våren kommer vi som vanligt att förlägga vår helg-
kurs på Eric Sahlström Institutet. Vi hoppas att snart
kunna hitta ett lämpligt veckoslut någon gång under
mars-april.

I nästa nummer av Nyckelharpan kommer du att få läsa
mer detaljerat och kursen och anmäla dig till detta mycket
uppskattade arrangemang.

Bror Hjorth- föreningens stipendiat

Nyckelharpspelaren Magnus Holmström, Stock-
holm men med djupa rötter i Umeåtrakten, till-
delades 2008 Bror Hjorthföreningens folkmusiksti-
pendium. Den 13 september höll Magnus i samband med
stipendieutdelningen en konsert i Bror Hjorths Hus, Uppsala.
”Solospel på nyckelharpa”.

Vi i Föreningen Nyckelharpan som haft glädjen att vid
flera tillfällen uppleva Magnus både som gästspelman och
som lärare gratulerar till den fina utmärkelsen.

EO DIGITAL AB

EO Digital AB är Föreningen Nyckelharpan sponsor i
form av mycket generösa villkor vid tryckning av vår med-
lemstidning. Vi tackar alla hos företaget som på detta sätt
stödjer vår verksamhet.

Det är ofta bråda dagar när julhelgen är i antågande. Så även när det gäller Föreningen Nyckelharpan. När du läser detta har vi redan avverkat den i förra numret och på föreningens hemsida annonserade kursen/julfesten och styrelsen har redan börjat planera för nästkommande år.

Det vi då har framför oss är vår årliga helgkurs som vi sedan flera år alltid håller under tidiga våren på Erik Sahlström Institutet i Tobo. Om det finns speciella önskemål/synpunkter på de olika upplägg vi hitintills har haft på denna mycket uppskattade kurs, tar vi gärna emot dessa redan nu.

Inbjudan med mer information och anmälan till föreningens Tobokurs kommer i nästa nummer av Nyckelharpan som också kommer att innehålla en rapport från julfesten/kursen vi hade i Kungälvshagens hembygdsgård.

Till er som inte hade möjlighet att vara med och tjuvstarta julfirandet vill jag därför nu passa på att önska en riktigt God Jul och ett Gott Nytt År.

Sture Möllerman, ordförande
mollerman@telia.com

P.S.

Vill du spela något annat än svensk folkmusik på din nyckelharpa i jul, rekommenderar jag Tomtarnas vaktparad av Kurt Nock (1895-1945).

Den hör kanske inte till de enklaste musikstycken, men är nyttig när det gäller att öva harpspel i ovanliga tonarter. E^b, A^b och D^b-dur.

Den här ganska kända "låten" finns med på en in-

ERIC SAHLSTRÖM INSTITUTET

NATIONELLT FOLKMUSIKCENTRUM I TOBO

Tobotorsdagar jan-mars

- 15/1 Scillas svänggång
- 29/1 Häverö spelmän och folkdanslag
- 12/2 Tensta spelmans- och folkdanslag
- 26/2 Österby spelmans- och folkdanslag
- 12/3 Tierps spelmanslag och Strömsbergs folkdansgille
- 26/3 Söderfors brukskapell

Våra gäster underhåller fram till fiket. Därefter är alla spelmän välkomna att delta i spelet till dansen eller samlas i mindre grupper i huset. Kl 19.00-22.00. Fri entré.

Nya helgkurser i låtspel, dans och sång i vår.

Se www.esitobo.org eller ring 0295-34290 för aktuell info om våra kurser.

INTERNATKURSER DISTANSKURSER HELGKURSER

www.esitobo.org info@esitobo.org
0295-342 90

spelning tillsammans med annan julmusik från Hedvig Eleonora kyrka vid Östermalmstorg i Stockholm. Vid orgeln sitter Ulf Norberg och CDn är utgiven av Hedvig Eleonora församling.

D.S

Fingal

kallar sig en spelgrupp bestående av Janne Block - dragspel, Erik Lindborg - C-, B^b- och basklarinett, Björn Andersson - silverbasharpa, fiol, Kalle Rapp - kromatisk nyckelharpa och Åke Wänn - gitarr, flygel, doa-doa.

I prästgården i Bingsjö spelade de under en hel dag i början av 2008 in en del av sin låtrepertoar. Detta resulterade sedan i en CD med namnet efter skivans första låt *Vandringen*, polska efter Byss-Calle. Avslutningslåten är den vanligare slängpolskan, som oftast kallas 32-an, efter samma spelman. Däremellan får man höra låtar från både Uppland och Dalarna. Inalles 14 stycken, kanske inte alltid så välspelade stycken men å andra sidan med en mycket påtaglig spelglädje.

CDn som förpackats in ett ovanligt snyggt och smakfullt utformat konvolut kan beställas på tel 0246-222 43 eller via e-post: kalle_rapp@telia.com. Skivan kostar 150 kronor plus eventuellt porto.

Sture Möllerman

*Bosse Nilsson, Nacka,
– styrelsemedlem i
Föreningen
Nyckelharpan
tillika framgångsrik
instrumentbyggare –
gav oss under kvällen
många värdefulla tips.*

Spelträff med instrumentvård

Många av oss kanske inte lägger ner tillräckligt med tid på nyckelharp- och stråkvård. Beror det kanske på rädsla att göra fel och skada sitt instrument eller bara av ren lättja?

I slutet av oktober träffades vi därför i Föreningen Nyckelharpans regi för att tillsammans råda bot mot detta och titta lite närmare på våra instrument. Platsen var en gemensamhetslokal i bostadsområdet Sickla Allé, Nacka.

Vi startade, som sig bör, med ett uppvärmande allspel. Det varade en knapp timma. Därefter var det hög tid att börja med det vi hade förutsatt oss – nyckelharpvård. Först på programmet som Bosse Nilsson hade sammansatt stod uppmätning av mensuren (avståndet mellan strängsadel och stall). Det bör vara 400 mm på en normalstor kromatisk harpa om stallet står rätt. Mäter du sedan avståndet från stallet till lövet på den elfte knavern på a-strängen (en oktav högre), ska det vara halva mensurlängden – 200 mm. Även vinkeln mellan stall och lock kontrollerades.

Sedan fick vi känna efter med tumme och pekfinger att samtliga löv på nyckelharpan satt så fast att de endast med stora svårigheter gick att vrida för hand. Behöver de justeras använder man med fördel en liten platt-tång där käftarna är lindade med tape för att löven inte ska ta skada.

Vid fuktig väderlek kan knavrarna ibland fastna i leklådan. Bosselät en av deltagarna öppna harpleken och ta loss en knaver för att visa hur man kan lösa ett sådant problem.

Är stämskruvarna svåra att vrida? Då kan man använda lite torr tvål och krita eller inhandla "skruvpasta" i välsorterad musikaffär. Skruvmekanismen till resonanssträngarna kan behöva en liten droppe symaskinsolja om den kärvar. Bosse visade även hur man skrapar ner lite blyets från en

penna i sadelns spår för att strängarna ska glida lättare. Det är inte ovanligt att stängarna – framför all de spunna – har en tendens att fastna och inte löpa lätt när man stämmer harpan.

När bytte du strängar sist? Svaren på den frågan varierar i högsta grad, från att aldrig ha bytt till helt nyligen. De med höga krav på instrumentet och som spelar mycket kanske byter – åtminstone spelsträngar – årligen.

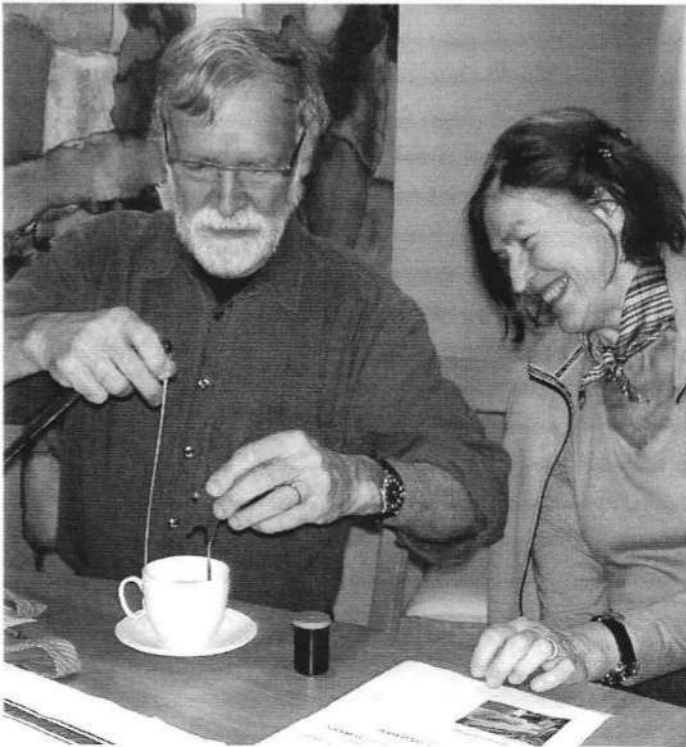
När det gäller att hålla instrumentet i gott skick är det viktigt att alltid torka bort damm och annat skräp som kan ha fastnat både på och i harpan och i leken.

Efter kvällens fikastund fylldes slutligen en ursköljad kaffekopp med ljummet vatten och lite tvättmedel, och vi fick se hur man mycket enkelt gör rent ett nedsmutsat stråkragel.

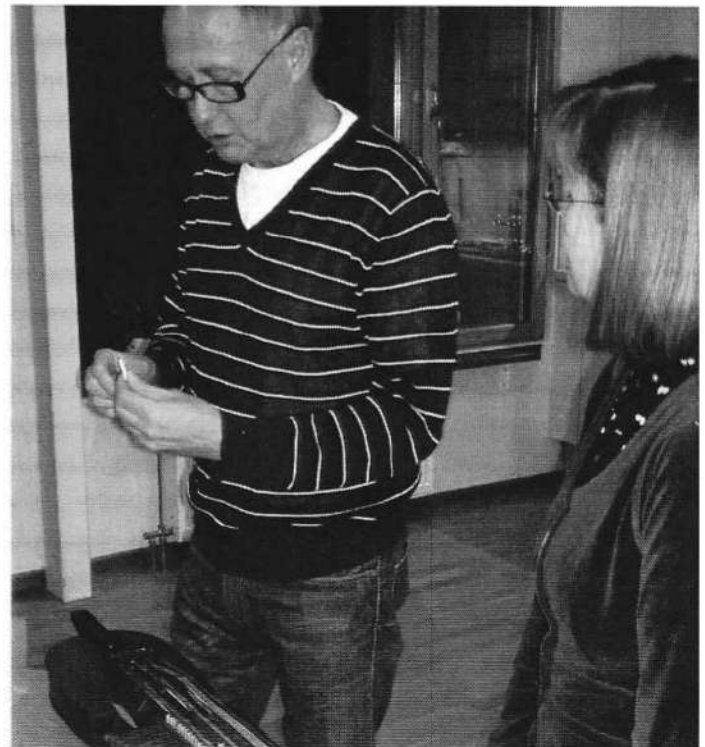
Dessa små men ack så viktiga åtgärder vad gäller nyckelharpvård var något av det som vi hann gå igenom. Tack Bosse, som höll i denna intressanta kväll! Men åtskilligt mer finns att lära ut. Vi borde kanske samla några fler kunniga byggare för att tillsammans sätta ihop en liten skrift om nyckelharpvård, liknande den som Uplands Spelmansförbund för många år sedan gav ut: "Fiolvård och detaljkännedom".

Du som bygger nyckelharpor och är intresserad av djupare kunskaper i detta ämne och som vill byta erfarenheter med likasinnade har möjlighet att gå på de återkommande tvådagarsseminarierna på Eric Sahlström Institutet i Tobo. Dessa som pågått i många år brukar hållas vinter och sommar under ledning av Esbjörn Hogmark. Se mer om detta på internet: www.esitobo.org

Sture Möllerman

Nej, det är inget kaffe kvar, det är urdrucket! Sture Möllerman har sköljt koppen och sedan fyllt den med ljummet vatten och lite maskintvättmedel för att visa hur man enkelt får bort smuts ur stråktaglet.

Ett av de många tipsen var hur man på ett enkelt och snabbt sätt provisorisk kan justerar ett för löst sittande löv: Ta ur lövet, lägg en liten bit gladpack över hålet i knavern och tryck åter ner lövet på sin plats.

Samtliga nyckelharpor fick mensuren (avståndet mellan stall och sadel) uppmätt för att vi skulle se att stallet stod på rätt plats. Här är det Laïla från Täby Kyrkby som kontrollerat sitt instrument. Mensuren på en kromatisk nyckelharpa av normalstorlek är idag 400 mm.

Ami Tärnström skruvar loss en del av leklådan för att kontrollera en av harpans knavar. Var försiktig! Är man lite ovarsam med skruvmejseln är det lätt att slinta och göra fula märken i instrumentet.

Bilderna i artikeln är tagna av Sture, utom den där stråktaglet blir rengjort. Då fick Bosse låna kameran.

SIMAS-EMILS VALS

efter Smultrongärds-Ida

De flesta av dagens nyckelharpspelare känner säkert till de två oftaspelade polskorna efter Smultrongärds-Ida. Däremot är det inte så säkert att alla har hört den här valsen som Ida bland många andra låtar också lär ha spelat. Gunnar Eriksson gjorde nedteckningen 1995 och har senare korrigerat den efter att ha lyssnat på Trollrike Spelmän.

”Smultrongärds-Ida (1886-1962) var en storvuxen, arbetsam och mycket pratsam kvinna som inte drog sig för s. k. karlgöra. Hon bodde på ’andersida’ Vendelsjön och spelade både dragspel och fiol. Hon sägs ha haft en fenomenal förmåga att snappa upp låtar på bröllop och andra fester.”

(Text ur Trollrike Spelmäns skivkonvolut, ”På hugget!”AWCD-32)

Eric Sahlström Institutet

FIOL NYHET PÅ ESI:S ETTÅRSUTBILDNINGAR

Eric Sahlström Institutet kommer att fortsätta erbjuda ett-årsutbildningar hösten 2009 trots att för få elever sökte nu i höstas. ESI avser att starta ettårskurser i nyckelharpa, fiol och folksång. Det planeras också för nya helgkurser i fiol, dans och sång under våren. ESI:s välbesökta distanskurser och sommarkurser för vuxna och ungdomar fortsätter som tidigare.

ESI OCH EU

I oktober hölls de femte internationella nyckelharpsdagarna i Burg-Fürsteneck i Tyskland. Upprinnelsen till dessa kurser är att den italienske violinisten Marco Ambrosini på 80-talet började spela allt från medeltida musik till nykomponerad modern musik på nyckelharpa. Han är en mycket skicklig musiker och en av eldsjälarna för spridningen av nyckelharpan nere på kontinenten. Han har överfört mycket av sin stråkteknik från fiolen till harpan och spelar i stort sett aldrig svenska låtar på nyckelharpa. Ditte Andersson brukar representera den svenska nyckelharpsmusiken och nyckelharpspelet på kurserna. I år var också Sonia Sahlström engagerad som lärare. Andra lärare på kurserna är Didier Francois och Anette Osann som

också bygger nyckelharpor. Under 2009 kommer en EU-ansökan att lämnas in för ett utökat samarbete mellan Eric Sahlström Institutet och de två nyckelharpsutbildningarna i Burg-Fürsteneck i Tyskland och vid Scuola di Musica Popolare i Forlimpopoli i Italien.

ERIC SAHLSTRÖMS POKAL

Den 10-11 oktober var det återigen dags för Linköpings årliga folkmusikfestival med bl a flera scener och dansgolv och åtskilliga spel-, dans- och sångverkstäder. VM för student-spelmanslag är en av huvudattraktionerna under festivalen och Eric Sahlström Institutet sponsrade i år införskaffandet av en vandringspokal, "Eric Sahlströms Pokal". Sonia Sahlström från institutet satt tillsammans med Carina Normansson och Magnus Gustafsson i VM-jury som korade SONUS från Stockholm till årets världsmästare.

Elva svenska grupper från Lund i söder till Umeå i norr, två norska lag och ett från Danmark ställde upp i VM:et. Sammantaget deltog ca 200 studentspelmän de flesta mellan 20-30 år. Fiolen var det klart dominerande instrumentet. Ungefär 12 nyckelharpspelare fanns med i lagen. Av dessa har nio gått den ettåriga nyckelharpskursen på ESI och en har deltagit i andra ESI-kurser. De flesta grupper hade 1-2 gitarrer och dessutom förekom bl a en rad olika blåsinstrument och dragspel.

Spelmans- stämman i Sollentuna Bibliotek

Den första lördagen i oktober hölls traditionsenligt årets Sollentunastämman. Den har återkommit varje höst i närmare 20 år. Nu senast med nytändning genom ett nytt koncept av omväxlande programpunkter.

De förlängda kurstiderna var välkomna. Visstugan under ledning av Monika Söderberg hade drygt 20, nyckelharpskursen med Magnus Holmström 16 och fiolkursen med Karin Hedlund 15 deltagare. Totalt var det ca 100 spelmän i biblioteket och lika många besökare.

Allspelet samlade 61 spelmän på scenen med Magnus Holmström som mycket inspirerande spelledare.

Scenframträdandena inleddes av Edsbacka Spelmän, därefter följde Komp i Slaget, Monica Söderberg med vis-

kursen samt eget framförande, Magnus Holmström med nyckelharpskursen, Karin Hedlund med fiolkursen, Olle Gällmo Uedom Pipe (irländsk säckpipa), Bosse Gabrielsson munspelsvirtuos med låtar av Skogsbylasse, Svante Höge Sightuna med norsk tradition på hardingfela, Gruppen Kofta med finstämt spännande samspel, Magnus Holmström "Paganini" på nyckelharpa, Karin Hedlund fiollåtar i toppklass, Ulla Hagberg visslade folksånger och slutligen "Rövarbandet" en mix av kända och okända spelmän. Allt som vanligt suveränt presenterat av nyckelharpspelaren Ingvar Jörpeland.

För övrigt buskspel i hela biblioteket med servering skött av Sollentuna Folkdansgille. En ny, mycket uppskattad programpunkt var barndans i Tintomarasalen, ledd av folkdansgillet.

Danskvällen inleddes med dansinstruktion av schottis, snoa och polka. Instruktörerna var från Sollentuna Folkdansgille.

Edsbacka Spelmän och Komp i Slaget turades om att spela till dansen. Ett uppskattat inlägg gjorde Kofta med vänner - ca 15 spelmän - som spelade en dryg halvtimme.

Samtaget blev det en mycket lyckad stämman.

Kerstin Kvarnström

BSVERIGE
PORTO
BETALT

FÖRENINGSBREV

Föreningen Nyckelharpan c/o Möllerman, Riddarstigen 17A, 183 30 Täby

HEM FRÅN DELSBO

G. Wernberg

Hade ni kanske redan låten på sidan 6 i er repertoar eller tyckte att den var alltför enkel? Då får ni här en lite knivigare vals att bita i under julhelgen.

Den är gjord av en fiolspelman, men fungerar även för nyckelharpa och är väldigt kul att spela, tycker jag.
F-dur, d-moll och B^b-dur! Lycka till och God Jul!

Sture Möllerman